

LEOPOLD DECLOEDT

**BRNO:
EEN STAD WAAR HET NEDERLANDS THUIS IS**

In 1946 kwam Erika Montijn naar Tsjechoslowakije. Een jaar later – ze was inmiddels getrouwd met de heer Solař – ging ze zich voorstellen aan A. Beer, hoofd van het Instituut voor Germanistiek aan de Masaryk Universiteit te Brno. Die wou het Nederlands als vak aan zijn instituut gerealiseerd zien en deed daarvoor een beroep op E. Solařová-Montijn. Op 27 oktober 1947, de dag waarop haar zoon het levenslicht zag, werd E. Solařová-Montijn officieel benoemd tot extern lectrice Nederlands. Ze werd verantwoordelijk voor de inleiding in het moderne, alledaagse Nederlands. Leopold Zatočil verzorgde de cursus "historische grammatica". Als leerboek gebruikte E. Solařová-Montijn *Learn Dutch* van de Praagse hoogleraar Bohumil Trnka en L. J. Guittart, haar vroegere leraar Engels. Een van haar studenten was de latere decaan van onze faculteit, Josef Hladký.

Van 1947 tot 1950 was het Nederlands te Brno een facultatief, niet-verplicht tweede bijvak. In 1948 zorgden de februari-gebeurtenissen er weliswaar voor dat de internationale contacten van Tsjechoslowakije sterk gereduceerd werden en dat ten gevolge daarvan de belangstelling voor het Nederlands wat terugging, maar toch waren er genoeg studenten om twee taalcursussen te kunnen aanbieden. In oktober 1950 werd het Nederlands zelfs een volwaardig examenbijvak met vierjarige studietijd. En dit op verzoek van een toen net ingeschreven eerstejaars Duits, een arbeider-student. Het lesmateriaal bestond uit de *Kleine niederländische Sprachlehre* van H. Lindenburg, het oranje miniatuurwoordenboekje van *Van Goor* en een door E. Solařová-Montijn uit teksten van Nederlandse schrijvers samengesteld leesboekje. Tot het vakkenpakket behoorden o.a. een college over de moderne Nederlandse literatuur, een aantal praktische oefeningen, het college "Analyse van het hedendaagse Nederlands in vergelijking met de overige Germaanse talen" en het college "Historische ontwikkeling van de Nederlandse taal". De laatste twee genoemde colleges werden verzorgd door L. Zatočil. In het geheel zouden vijf studenten de vierjarige studie met zeer goed gevolg afsluiten.

In oktober 1955 werd Nederlands trouwens weer een gewoon tweede bijvak, waarvan het volgen in de index bevestigd werd. Desgewenst konden de studenten na afloop van hun studie een diploma van de "Státní jazyková škola Brno" verkrijgen, mits men met goed gevolg het strenge staatsexamen aflegde dat die school in samenwerking met Filosofische Faculteit organiseerde.¹

Dankzij een Humboldt-beurs kon de bekende taalkundige Zdeněk Masařík, die nog steeds als hoogleraar aan de vakgroep Duits van de Masaryk-Universiteit verbonden is, het academiejaar 1967–1968 in Groningen doorbrengen. Op aanraden van het toenmalige hoofd van het NUFFIC diende hij een subsidieaanvraag voor de bibliotheek in bij het Nederlandse Ministerie voor Wetenschap. Deze aanvraag werd gehonoreerd en vanaf 1969 werden er inderdaad regelmatig boeken vanuit Nederland naar onze afdeling gestuurd. Vijf jaar later zouden ook de boekenzendingen vanuit België beginnen. Op die manier kon een degelijke basis gelegd worden voor een wetenschappelijke bibliotheek die in de laatste vier jaar fors uitgebouwd kon worden dankzij de royale steun van de Nederlandse Taalunie en dankzij verschillende schenkingen. Naast de Nederlandse Taalunie zou ik in dit kader dan ook de vakgroep Nederlands in Tartu, Emmy Máčelová-van den Broecke en de afdeling Leiden van de Orde van de Prince willen bedanken.

1969 was niet alleen voor de uitbouw van de bibliotheek belangrijk. In datzelfde jaar nam Josef Skopal de taken van E. Solařová-Montijn over. J. Skopal, die zich o.a. in Hasselt in het Nederlands kon bekwamen, was op 19 december 1967 te Brno als beëdigd vertaler voor Nederlands en Duits benoemd. Tot op vandaag is hij de enige beëdigd vertaler voor Nederlands in Brno. Jarenlang zou J. Skopal zich met niet aflatende ijver inzetten voor het Nederlands en de Nederlandse cultuur. In 1988 werd hij echter plots zwaar ziek. Z. Masařík, die het Nederlands nog altijd een warm hart toedraagt, vroeg toen E. Máčelová-van den Broecke of ze de taak van de heer J. Skopal kon overnemen. Dat deed deze uit een taalminnende familie afkomstige Zeeuws-Vlaamse maar al te graag.

E. Máčelová-van den Broecke vertaalde al jaren voor het vertaalinstituut. En al evenveel jaren gaf ze privé-les Nederlands aan talrijke studenten – iets wat ze vandaag trouwens nog steeds met veel plezier doet. Op de faculteit was zij vooral bekend om haar werk aan een woordenboek Tsjechisch-Nederlands². In 1973 vatte J. Skopal het plan op om een dergelijk woordenboek te maken. Op zoek naar een co-auteur kwam hij via E. Solařová-Montijn bij E. Máčelová-van den Broecke terecht die meteen haar hulp toezegde. Dat het schrijven van het woordenboek de dimensies van een heus levenswerk zou aannemen, dat konden

¹ Vgl. Erika Solarova-Montijn, "Nederlands als bijvak in Brno in de vijftiger en zestiger jaren". In: *Didactiek van de Nederlandse Taal en Cultuur in Midden- en Oost-Europa*, red. Leopold Decloedt en Wilken Engelbrecht (Olomouc: Uitgeverij van de Palacký Universiteit Olomouc, 1997), p. 149–152.

² Emmy Máčelová-van den Broecke en Josef Skopal, *Česko-nizozemský slovník. Tsjechisch-Nederlands woordenboek* (Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1990).

beide noeste werkers toen nog niet weten. Gelukkig maar misschien. J. Skopal leverde de trefwoorden die dan door E. Máčelová-van den Broecke uitgewerkt werden. Dit was mede door het isolement waarin beiden moesten werken zeker geen sinecure. Er stonden nauwelijks Nederlandse teksten ter beschikking, alles moest op een of andere manier uit de kennis gehaald worden die E. Máčelová-van den Broecke opgedaan had toen ze nog in Nederland woonde. J. Skopal heeft dagenlang vellen papier volgetikt. Er waren maar twee fouten per blz. toegelaten. Meer dan twee fouten betekende onverbiddelijk: opnieuw beginnen, want een computer bestond in die tijd immers nog niet. In 1989 kwam het woordenboek uiteindelijk op de markt. In hetzelfde jaar werd E. Máčelová-van den Broecke lid van de Maatschappij der Nederlandse Letterkunde. Een eer die in Tsjechië tot nu toe alleen haar, Olga Krijtová en Přemysl Janota te beurt viel.

In 1996 werd in Den Haag de "Nederlands-Tsjechische Lexicografische Stichting" opgericht. Initiatiefnemer was Ton Máčel, de zoon van E. Máčelová-van den Broecke, die o.a. de stedenband Utrecht-Brno mee heeft helpen tot stand komen. De Stichting werd opgericht om de prijs van de geplande herdruk van het in Praag geschreven woordenboek Nederlands-Tsjechisch³ en het in Brno gemaakt woordenboek Tsjechisch-Nederlands zo laag mogelijk te houden. De Amsterdamse slavist Kees Mercks werd voorzitter van de Stichting.

De herdruk van het woordenboek Nederlands-Tsjechisch kwam reeds in maart 1997 uit⁴. Het werd voorgesteld op de viering van 75 jaar neerlandistiek te Praag. Het woordenboek Tsjechisch-Nederlands verschijnt in de loop van 1999. De voorziene uitbreiding met heel wat technische en juridische woorden is bijna rond.

Dankzij het speciale ondersteuningsprogramma van de Nederlandse Taalunie voor de neerlandistiek in Midden- en Oost-Europa openden zich ook voor het Nederlands te Brno vanaf 1994 nieuwe perspectieven. Voor het eerst sedert lange tijd konden de taallessen weer aangevuld worden met wetenschappelijke colleges. Reeds in het academiejaar 1993-1994 verzorgde Leopold Decloedt de cursus "Inleiding tot de neerlandistiek". Vanaf oktober 1994 werd hij verantwoordelijk voor de op- en uitbouw van de afdeling Nederlands.

Drie jaar lang was de toekomst van het vak tamelijk onzeker. Maar uiteindelijk is het toch dankzij de inspanningen van de verschillende opeenvolgende decanen van de Filosofische Faculteit, J. Hladký, J. Mezník en J. Nechutová en in nauwe samenwerking met Jiří Munzar, hoofd van het Instituut voor Germanistiek en Nordistiek gelukt om, de studie van de Nederlandse taal, literatuur en cultuur de status van baccalaureaatsstudie als derde vak te geven. Vanaf 1 oktober 1999 zal het Nederlands te Brno een volwaardige baccalaureaatsstudie worden. In de loop van de volgende jaren hopen we het

³ František Čermák en Zdenka Hrnčířová. *Nizozemsko-Český slovník. Nederlands-Tsjechisch woordenboek* (Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1989).

⁴ František Čermák en Zdenka Hrnčířová. *Nizozemsko-Český slovník. Nederlands-Tsjechisch woordenboek*. (Praha: Leda, 1997)

Nederlands vervolgens verder te kunnen uitbouwen tot een magisterstudie. Als specialisaties in de laatste twee jaren van de vijfjarige studie zijn gepland: didactiek, vertalen-tolken en literair vertalen.

Vanaf 1 oktober 1995 tot en met 1 september 1997 werd L. Decloedt bijgestaan door Regina van Groningen, die in hoofdzaak instond voor de taalcursussen (beginners en gevorderden), en door Alexandra Andreasová, die als studie-assistente verantwoordelijk was voor de bibliotheek. A. Andreasová is sedert 1 oktober 1997 als docoraatsstudente aan het instituut verbonden. Binnen drie jaar wil ze promoveren op de modaliteit in het Nederlands, Duits en Slowaaks. Momenteel studeert ze samen met Kateřina Lepková, die nu de verantwoordelijkheid voor onze bibliotheek heeft, Nederlands in Olomouc waar ze binnen twee jaar haar magistertitel hoopt te halen. Tegelijkertijd verzorgt ze de taalverwervingslessen (beginners) en de inleiding tot de Nederlandse taalkunde aan de afdeling Nederlands te Brno. Een bezige bij dus, net als R. van Groningen, die zich gedurende haar tweejarig verblijf te Brno heel intensief heeft ingezet voor de vakgroep en een boekje *Nederlands voor op reis* op haar naam heeft staan.

Uiteraard verzorgen de medewerkers van de afdeling Nederlands te Brno niet alleen onderwijs. Er wordt ook aan onderzoek gedaan en er wordt hard gewerkt aan de verspreiding van het Nederlands en de Nederlandse cultuur. Het meest frappante voorbeeld van een dergelijke activiteit is toch wel het reeds genoemde woordenboek Tsjechisch-Nederlands. Een ander voorbeeld is het op 15 oktober 1997 verschenen handboek *Učebnice nizozemštiny pro Čechy. Wegwijs worden in Nederlands* van E. Máčelová-van den Broecke en Dana Spěváková.⁵ Dankzij de leuke teksten, de degelijke opmaak en de contrastieve aanpak zal het boek zeker heel goed bij de studenten aankomen.⁶

Ook in de toekomst wil de afdeling Nederlands meehelpen bij het ontwikkelen van lesmateriaal dat rekening houdt met de specifieke noden van een Tsjechisch publiek. Daarbij zal – binnen het net opgerichte samenwerkingsverband Bratislava–Brno–Wenen⁷ – vooral aandacht besteed worden aan zakelijk Nederlands. Traditioneel beschikken filologen immers over heel wat communicatieve en sociale vaardigheden die door de economische wereld, in het bijzonder de toerisme- en vertaalsector, sterk gewaardeerd worden. Verder wordt er ook gewerkt aan een thematisch woordenboekje ten behoeve van vertalers dat ook bij conversatielessen kan worden gebruikt.

---

5 E. Máčelová-van den Broecke a Dana Spěváková. *Učebnice nizozemštiny pro Čechy. Wegwijs worden in Nederlands* (Nakladatelství H+H, 1997).

6 In afwachting van de nieuwe versie van het woordenboek Tsjechisch-Nederlands heeft E. Máčelová-van den Broecke samen met Romana Kolesová alvast een woordenlijst ("*Nizozemsko-český Slovníček k učebnici Wegwijs worden in Nederlands*") gemaakt, die binnenkort ook beschikbaar zal zijn. Aan de bij het boek horende cassettes wordt nog hard gewerkt.

7 Zie hiervoor de homepage van de neerlandistiek te Wenen: <http://www.ned.univie.ac.at>

De afdeling Nederlands te Brno vindt het bijzonder belangrijk dat het Nederlands en de Nederlandse cultuur ook buiten de muren van de universiteit bekendheid krijgt. Om dit doel te bereiken werd o.a. dit congres georganiseerd, worden er regelmatig Nederlandstalige films aan de faculteit vertoond en wordt er – zoals in 1997 – assistentie verleend bij het organiseren van activiteiten als een "Nederlandse week". In deze context wil ik ook nog wijzen op de Tsjechische vertaling van *Wiplala* die E. Máčelová-van den Broecke in 1992–1993 met haar studenten heeft voorbereid⁸. Wegens allerlei problemen van financiële aard is het jammer genoeg nog niet tot een publicatie gekomen. Die is echter nu definitief voor 1999 toegezegd. Het Literair Productiefonds (Amsterdam) zorgt voor de nodige financiële middelen en de Tsjechische uitgeverij Albert is bereid het boek te drukken en te verspreiden.

Omdat de afdeling Nederlands te Brno ervan overtuigd is dat de reeds genoemde doelstellingen (goed taalonderwijs, het ontwikkelen van degelijk lesmateriaal, het verspreiden van de Nederlandse taal en cultuur naar een groter publiek toe) slechts optimaal gerealiseerd kunnen worden wanneer er met andere vakgroepen en afdelingen samengewerkt wordt, heeft ze in het verleden reeds een aantal initiatieven in die richting genomen. We hopen dat we in de toekomst deze ingeslagen weg verder zullen kunnen gaan.

Om de goede relatie met onze collega's-neerlandici uit Bratislava, Olomouc en Praag nog verder te verstevigen en uit te bouwen vond op initiatief van de afdeling Nederlands te Brno op 18 november 1994 het eerste "Overleg neerlandici Tsjechië en Slowakije", kort ONETS, plaats. De vergadering vond plaats aan de Filosofische Faculteit van de Masaryk-Universiteit en werd geopend door J. Mezník, de toenmalige decaan, en J. Munzar. Op deze bijeenkomst werd o.a. een plan uitgewerkt voor de organisatie, uitbouw en coördinatie van de vakbibliotheken Nederlands te Bratislava, Brno, Olomouc en Praag. De Nederlandse Taalunie stelde voor dit project, dat inmiddels in een gevorderd stadium verkeert, een flink bedrag ter beschikking.

Vanuit Brno kwam ook de impuls om de Comenius-vereniging op te richten, een vereniging die de samenwerking tussen de verschillende afdelingen Nederlands in Midden- en Oost-Europa wil bevorderen. Op de bestuursvergadering van 2 maart 1996 werd besloten om een wetenschappelijke reeks uit te gaan geven met de welluidende naam AMOS. AMOS wil in de eerste plaats een reeks zijn waarin neerlandici uit de regio de vruchten van hun wetenschappelijk onderzoek aan een breder publiek kunnen voorstellen. Daarbij zal voorrang verleend worden aan studies die het Nederlands en de Nederlandse literatuur interdisciplinair en op een comparatistische manier benaderen. Deze benaderingswijze biedt o.a. het voordeel dat taalkundige en literatuur-

---

⁸ Tot deze groep studenten behoorde J. Malá, D. Spěváková en Z. Mareček, die vanaf dit jaar de inleiding tot de Nederlandse Literatuurwetenschap verzorgt.

wetenschappelijke vraagstukken gemakkelijker voor een algemeen-culturele achtergrond behandeld kunnen worden.

Er is in de laatste jaren heel wat gebeurd op het vlak van de neerlandistiek in Brno. En ook voor de komende jaren zijn er heel wat activiteiten gepland.⁹ Dat dit alles niet zonder steun van buitenaf kon, dat is voor iedereen zeker duidelijk. Ik wil dan ook afsluiten met een dank-u-wel aan iedere instantie en iedere persoon die op de een of andere manier bij de ontwikkeling van het Nederlands in Brno betrokken was.

---

⁹ Om maar een voorbeeld te noemen: in de week van 21 juni tot en met 27 juni 1998 organiseert de vakgroep Nederlands van Brno, samen met de vakgroep Nederlands van Bratislava, in Brno een cursus "Nederland en Vlaanderen vanuit een dubbel perspectief". Het gaat om een cursus kennis van land en volk voor studenten Nederlands uit de hele regio Midden- en Oost-Europa.